
УДК 81'42: 81'161.2

Наталя Кондратенко

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса

КОМУНІКАТИВНО-ДИСКУРСИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ *

Статтю присвячено дослідженню комунікативно-дискурсивного наукового підходу до аналізу мовних явищ в українському мовознавстві. Простежено основні етапи виникнення та розвитку комунікативно орієнтованих течій в україністиці, запропоновано періодизацію та типологію основних проблем вивчення дискурсивної діяльності людини. Доведено значущу роль українського мовознавства у формуванні європейської дискурсології та комунікативної лінгвістики. Представлено огляд основних наукових шкіл комунікативно-дискурсивних досліджень і висвітлено проблематику, порушену у працях українських мовознавців.

Ключові слова: дискурсологія, лінгвістика тексту, лінгвопрагматика, наукова школа, комунікативно-дискурсивний підхід, українське мовознавство.

Зміна наукових пріоритетів на початку ХХІ ст. зумовлена загальними методологічними тенденціями у розвитку наукового пізнання. Проблеми мови перебували в центрі уваги вчених з давніх-давен, проте їх досліджували здебільшого в межах логіки, філософії, богослов'я чи риторики (Аристотель, Платон, Цицерон, Тома Аквінський, Уільям Оккам та ін.). Синкретизм наукових пошуків давнього світу виясковано в численних описових граматиках античності та середньовіччя, а перша пояснювальна Граматика Пор-Рояля Антуана Арно та Клода Лансло стала проривом у теоретичній думці та вплинула в подальшому на розроблення трансформаційної (генеративної) граматики Н. Хомського.

Зважаючи на це, у ХІХ — ХХ ст. сформувалися два магістральні напрями мовознавства — порівняльно-історичне та системно-структурне, рефлексіями яких у сучасній науці

© Н.В. КОНДРАТЕНКО, 2018

можна вважати ареальну лінгвістику, соціо- та етнолінгвістику, лінгвокультурологію та концептологію. Ці галузі об'єднує пріоритетна увага до вивчення мови в статичній й динамічній; до створення мовних типологій і класифікацій; до вивчення мовних явищ у взаємозв'язках — опозитивних, парадигматичних, синтагматичних; до виявлення зв'язків мови з культурою і традиціями, тобто різноманітні форми неогумбольгійанства — від психологізму до етнології та антропології. Однак спільною рисою зазначених напрямів і розділів мовознавства є мінімізація дослідження мовленнєвої діяльності — останнє передбачає актуалізацію чинника людини як суб'єкта формування, продукування та сприйняття мовлення, тобто як учасника комунікативного процесу, тому отримало назву комунікативно-дискурсивного підходу. Загальноновизнаним у світовому мовознавстві є пошук витоків цього підходу в лінгвофілософії Л. Вітгенштайна та аналітичній філософії, в межах якої сформувалася теорія мовленнєвих актів Дж. Сьорля та Дж. Остіна і лінгвопрагматика Г.П. Грайса і Дж. Ліча. Проте, на нашу думку, в українському мовознавстві комунікативно-дискурсивний підхід має власні передумови виникнення та наукове підґрунтя — в межах лінгвістики тексту та лінгвостилістичного аналізу художньої мови, що потребує окремого наукового висвітлення.

Проблеми виникнення і формування комунікативно-дискурсивного підходу в українському мовознавстві було порушено у працях відомих теоретиків Ф.С. Бацевича, А.П. Загнітка, О.О. Селіванової, І.С. Шевченко та ін. У статті С.В. Соколовської здійснено огляд етапів становлення лінгвістичної прагматики в зарубіжному та українському мовознавстві, виокремлено основні наукові школи і підходи, однак поза увагою лишилися всі праці з україністики, натомість простежено формування лінгвопрагматики в германістиці, зокрема в межах київської і харківської наукових шкіл (В.І. Карабан, П.В. Зернецький, Г.Г. Почепцов, Т.Д. Чхетіані, Н.Ф. Гладуш, А.Д. Белова та ін.) [22: 104 — 105]. Вважаємо такий підхід однобічним, оскільки він не охоплює всіх наукових концепцій, представлених у вітчизняному мовознавстві незалежно від матеріалу дослідження. З огляду на це вважаємо за потрібне представити комплексну наукову розвідку, яка б об'єднувала аналіз усіх етапів і наукових шкіл дискурсології в сучасній українській лінгвістиці, зокрема в україністиці.

Мета дослідження полягає в доведенні первинності комунікативно-прагматичних розвідок в українському мовознавстві на протигагу традиційному потрактуванню їх наслідувального характеру. Тривалий час першість належала російським лінгвістам як першовідкривачам комунікативних і лінгвопрагматичних підходів до вивчення мовних явищ, тоді як саме українські наукові школи історично сформували новітнє підґрунтя дослідження тексту і дискурсу.

Формуванню комунікативно-дискурсивного підходу до вивчення мовних явищ передувала актуалізація досліджень тексту — його структури, семантики та мовної реалізації чинників мовця (автора) й адресата (читача) в тексті. Ми вбачаємо витoki новітнього підходу в лінгвістиці ще

в наукових працях О.О. Потебні: не випадково вчені Харківської лінгвістичної школи зробили найпотужніший внесок у розвиток сучасної української дискурсології (Л.Р. Безугла, О.І. Горошко, А.П. Мартинюк, І.С. Шевченко та ін.). У праці «Думка і мова» читаємо: «Мова є завжди повторюване зусилля / робота / духу перетворити членоподільний звук вираженням думки... Це — визначення не мови, а мовлення... лише сукупність таких актів мовлення... є мовою» [15: 38]. Українські мовознавці минулого століття порушували проблеми текстолінгвістики й лінгвостилістики, що стали першим кроком до вивчення тексту у світлі комунікативної взаємодії автора і читача. У працях В.М. Русанівського, присвячених лінгвостилістичним особливостям художнього тексту [18], фіксуємо зауваження щодо специфіки взаємодії автора з читачами. Крім того, у наукових розвідках відомих лінгвістів С.Я. Єрмоленко, Н.М. Сологуб, С.П. Бибику представлено спостереження за структурою і семантикою синтаксичних одиниць у структурі тексту та проаналізовано особливості розгортання тексту в комунікативній площині (напр., оповідність у С.П. Бибику [5]).

Сучасне українське мовознавство демонструє перевагу комунікативно-дискурсивних досліджень у царині германістики, підґрунтям чого, на нашу думку, стала теорія тексту. Перші наукові розвідки з текстолінгвістики належать мовознавцям Одеської лінгвістичної школи. У 1968 р. Л.М. Лосева захистила докторську дисертацію за спеціальністю «російська мова», присвячену міжфразним зв'язкам у монологічних текстах [14], що стало першим етапом розроблення нового наукового напрямку, який отримав спочатку назву «текстика» (термін Л.М. Лосєвої), а пізніше набув популярності як «теорія тексту», «текстолінгвістика», «синтаксис тексту» тощо. Уже 1980 р. вийшла друком монографія Л.М. Лосєвої про структуру тексту [13], а за кілька років і знакова наукова праця В.А. Кухаренко «Інтерпретація тексту» [11] — правда, обидві в Москві російською мовою. Остання була перевидана в переробленому вигляді вже в незалежній Україні 2004 р. [12] українською мовою. Підхід, запропонований до аналізу тексту В.А. Кухаренко, виявився продуктивним і як наслідок у межах одеської германістики було створено наукову школу, в центрі уваги якої постав текст як засіб комунікативної взаємодії, із наданням переваги аналізу художнього і наукового текстів (І.М. Колегаєва, Т.І. Домброван, Н.О. Бігунова та ін.).

Паралельно теорія тексту отримала розвиток у межах журналістикознавства, що в україністиці представлено науковим доробком науковців Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка (під керівництвом В.В. Різуна). У колективній монографії «Нариси про текст: теоретичні питання комунікації і тексту» [17] було обґрунтовано комунікативні особливості тексту та потрактовано його як компонент комунікативного акту взаємодії між мовцем-автором і читачем: «...умовою здійснення комунікативного акту є психологічна активність автора і психологічна активність читача, які відбуваються із протилежних висхідних точок (від задуму до готового твору — у автора,

від готового твору до авторського задуму — у читача...» [23: 239]. Комунікативно-прагматичний підхід у межах текстолінгвістики у цей період було представлено і в докторській дисертації та монографії Т.В. Радзівської, у якій висвітлено дискурсивний характер монологічного щоденникового мовлення [16].

На той час уживання терміна «дискурс» ще мало поодинокий характер, а основна проблематика дискурсивно скерованих праць була зосереджена на потрактуванні засадничих термінів, категорій і принципів аналізу тексту. Однак зарубіжні дослідники, які працювали в галузі постструктуралістської методології (Т. ван Дейк, Р. Барт, Ю. Кристева, Ж. Дерріда, У. Еко, М. Фуко та ін.), уже мали широкий арсенал наукових інструментів дослідження тексту в комунікативному аспекті й демонстрували повернення до синкретичного способу наукового осмислення матеріалу, яке тепер отримало назву міждисциплінарності та експланаторності (О.С. Кубрякова). В українському мовознавстві перші праці з текстолінгвістики мали все ж таки поодинокий характер і не представляли новітньої методології дослідження тексту, а були зосереджені здебільшого на лінгвостилістичних і функційних методах. Натомість у зарубіжній лінгвістиці формується принципово новий підхід до вивчення мовлення, що і став підґрунтям для виникнення дискурсології. Він спирався передусім на філософські засади — аналітичну філософію (Дж. Остін, Дж. Сьорль), генеративну граматику (Н. Хомський), теорію мовних ігор (Л. Вітгенштайн) і постструктуралізм (Р. Барт, Ж. Дерріда, У. Еко).

Зважаючи на це, на початку ХХІ ст. в українському мовознавстві були створені умови для актуалізації дискурсивних досліджень і формування дискурсології як окремого мовознавчого напрямку. Однією з перших праць, виконаних у світлі комунікативно-дискурсивних принципів, стала докторська дисертація з журналістикознавства (і відповідно монографія) К.С. Серажим [20], присвячена політичному та публіцистичному різновидам дискурсу. Теоретичні проблеми тексту й дискурсу було порушено в тому ж році в монографії О.О. Селіванової [19], де розмежовано поняття тексту і дискурсу, наведено їх категорійні параметри (текстово-дискурсивні категорії), запропоновано новий метод аналізу тексту, що ґрунтується на діалогічній природі останнього. О.О. Селіванова аналізує основні дефініції дискурсу, розмежовуючи поняття «текст» і «дискурс» і пропонує потрактовувати останній як «комунікативну ситуацію в сукупності її складників» [19: 42]. Такий підхід і став засадничим для українського мовознавства на противагу запропонованому в російській лінгвістиці метафоричному визначенню Н.Д. Арутюнової: «Дискурс — це мовлення, занурене в життя» [1: 136]. Ці відмінності зумовили в подальшому перевагу лінгвопрагматичних розвідок, а не власне дискурсивних.

Парадокс полягає в тому, що українське мовознавство, ґрунтуючись на потужних наукових традиціях вивчення тексту, тривалий час наслідувало ідеї російських науковців, а теорії Харківської та Одеської лінгвістичних шкіл були взяті на озброєння тими ж російськими і вже опосередковано

повернулися до вітчизняної науки. Насправді у працях Л.М. Лосевої було започатковано новий науковий напрям — «текстика», що і є однією з перших в Європі теорій тексту (одночасно над розробленням лінгвістики тексту в той час працювали німецькі лінгвісти В. Дресслер, Р.-А. Богранд), а дослідження з інтерпретації тексту В.А. Кухаренко є визнаними в межах германістики окремим науковим і навчальним напрямом. Харківська лінгвістична школа подала цілісну теорію дискурсу, теоретичними засадами якої слугували ідеї О.О. Потебні.

З огляду на це пропонуємо виокремлювати в розвитку комунікативно-дискурсивних досліджень в україністиці чотири періоди.

I період. 1968 — 1990. Лінгвостилістика, «текстика» та інтерпретація тексту як окремі напрями дослідження тексту в межах традиційного мовознавства з використанням методів лінгвостилістичного та функційно-семантичного аналізу (С.Я. Єрмоленко, Л.М. Лосева, І.І. Ковалик, В.А. Кухаренко, В.М. Русанівський, Н.М. Сологуб та ін.). У цей період дослідження з теорії тексту здійснюють переважно на матеріалі російської і германських мов, але лінгвостилістика активно розвивається і в межах україністики. Поступово вибудовується система методів аналізу тексту, але відірваність від світового контексту унеможлиблює залучення власне дискурсивного підходу та досягнень зарубіжних науковців.

II період. 1991 — 1998. Лінгвістика тексту і формування комунікативної теорії тексту в межах мовознавства і журналістикознавства (В.В. Різун, М.Д. Феллер, Б.В. Потятинник, Т.В. Радзієвська та ін.). Започатковано комунікативний підхід у дослідженні текстових явищ, у центрі уваги лінгвістів постає структура тексту, його одиниці та категорії. У цей період представники Чернівецької синтаксичної школи представляють нову концепцію синтаксису, що ґрунтується на комунікативних засадах (І.І. Слинько, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянська), що спричинило розвиток окремого напрямку — синтаксису тексту [21]. Однак функціонування терміна «дискурс» у цей період ще не набуло поширення, натомість активно використовують поняття «текст у комунікативному аспекті». Теоретико-методологічні засади вивчення тексту розширено за рахунок залучення праць зарубіжних лінгвістів, зокрема постструктуралістів.

III період. 1999 — 2008. Період формування дискурсології як окремої мовознавчої галузі (О.О. Селіванова, К.С. Серажим, Ф.С. Бацевич, В.Б. Бурдело та ін.). З'являються і навчальні видання з цієї проблематики — посібники і підручники з дискурсології та комунікативної лінгвістики [3; 4; 10] та ін. Дискурс як предмет вивчення мовознавства вже не викликає сумнівів і не потрактовується як сфера зацікавлень літературознавців і філософів (в україністиці літературознавчі розвідки з дискурсології масштабно представлені у працях В. Агеєвої, Т. Гундорової, Н. Зборовської, С. Павличко та ін.). Починають формуватися основні наукові школи дискурсології — Львівська, Харківська, Одеська і Київська, у межах яких розвиваються комунікативно-дискурсивні та лінгвопрагматичні дослідження різних жанрових і дискурсивних виявів.

IV період. 2009 — 2017. Розгалуження комунікативно-дискурсивних досліджень за науковими напрямками: комунікативна лінгвістика, дискурсологія та лінгвопрагматика з відповідним предметом і методами аналізу. Дослідження дискурсів різних типів, зокрема інституційних — політичного, мас-медійного, юридичного, художнього тощо. Виокремлення центрів дискурсивних досліджень української мови — Львів, Харків, Дніпро, Київ, Одеса, Чернівці, Донецьк. Потракування художньої мови як дискурсивної діяльності та домінування лінгвопрагматичних наукових розвідок.

Розглянемо основні сучасні дискурсивні дослідження в українському мовознавстві, репрезентовані у виокремлених наукових школах.

1. Київська школа охоплює як журналістикознавчу проблематику (В.В. Різун, К.С. Серажим, В.М. Корнеєв, М.Д. Феллер та ін.), так і питання германістики (В.І. Карабан, Г.Г. Почепцов, О.Г. Почепцов, А.Д. Белова, О.П. Воробйова та ін.). Останнім часом на матеріалі слов'янських мов досліджено проблеми теорії впливу (Н.Ф. Непийвода, Н.В. Слухай). Представники київської школи були здебільшого зосереджені на лінгвостилістичних аспектах аналізу тексту й дискурсу (С.Я. Єрмоленко, Л.І. Мацько, А.К. Мойсієнко, Н.М. Сологуб, М.Я. Плющ та ін.). В Інституті української мови НАН України у відділі стилістики виформувався магістральний напрям лінгвостилістичних досліджень тексту, традиції якого започатковано В.М. Русанівським, І.К. Білодідом та С.Я. Єрмоленко [7]. На початку XXI ст. активно розвивається комунікативно-дискурсивний напрям дослідження (Т.В. Радзівська, Л.Л. Славова та ін.).

2. Львівська школа представлена низкою наукових праць Ф. С. Бацевича з комунікативної лінгвістики та лінгвопрагматики, а також традиційними працями з лінгвістичного аналізу тексту (Ф.С. Бацевич, Т.А. Космеда, І.М. Кочан та ін.). Львівська школа започаткована у 80-х роках минулого століття І.І. Коваликом [9] з пріоритетом досліджень лінгвістичного аналізу тексту, звідси поширення цього напрямку в працях інших учених Прикарпаття (М.І. Голянич, В.І. Кононенко, М.І. Венгринюк, О.І. Криницька та ін.). Також представлена науковими розвідками журналістикознавців Б.В. Потятинника, М.В. Лозинського, С.Т. Онуфрів та ін. У центрі уваги проблеми комунікативних невдач і мовних девіацій, мовленнєві жанри, мовленнєві акти, аксіологічні аспекти дискурсу, методи лінгвістичного аналізу тексту. Дослідження виконані на матеріалі української (Ф.С. Бацевич, Т.А. Космеда, І.М. Кочан та ін.) та германських (А.Л. Арцишевська, О.А. Бабелюк, І.А. Бехта та ін.) мов.

3. Харківська школа ґрунтується на давніх традиціях психологічного вивчення мовних явищ, проте наразі переважають дискурсивні дослідження на матеріалі германських мов. І.С. Шевченко з колегами досліджує як власне комунікативний аспект дискурсу, так і когнітивний, що висвітлено в колективних монографіях, основними проблемами яких є виокремлення одиниць і категорій дискурсу (О.І. Морозова), когнітивні питання дискурсу (І.С. Шевченко), лінгвопрагматика і синергетика дискурсу (Л.Р. Безугла, Л.С. Піхтовнікова, Н.П. Карпчук), гендерні проблеми

дискурсу (А.П. Мартинюк). Магістральний напрям комунікативно скерованих розвідок заклав Г.Г. Почепцов (ст.). Основні наукові напрями ґрунтуються на ідеях О.О. Потєбні, а дискурсивний підхід харківської наукової школи «склався на базі ідей психолінгвістики й теорії комунікації, філософії мови, розроблених харківськими професорами у ХХ ст.» [6: 5].

4. Одеська школа дискурсології, започаткована Л.М. Лосевою та В.А. Кухаренко, розвивається за напрямами лінгвостилістичного аналізу тексту, лінгвопрагматики, комунікативної та сугестивної лінгвістики. На матеріалі германських мов виконано дослідження І.М. Колегаєвої, Т.І. Домброван, Н.О. Бігунової, О.В. Орленко, О.А. Розанової, М.В. Кашуби, О.О. Калинюк, Л.В. Дученко, О.Я. Колесникової та ін. На матеріалі української мови представлено праці з аналізу інституційних типів дискурсу: мас-медійного (Т.Ю. Ковалевська, Н.В. Кутуза, А.А. Кисельова), політичного (Н.В. Кондратенко, А.В. Ковалевська, Л.І. Стрій, Л.В. Завальська, О.С. Білінська), художнього (Н.В. Кондратенко, А.М. Кіщенко), економічного (Н.А. Ковальська), юридичного (А.В. Просяна) тощо. У центрі уваги науковців постають проблеми мовленнєвих жанрів, вербальних маркерів впливу, категорій дискурсу, комунікативних стратегій і тактик, міжтекстової взаємодії.

Виокремлюючи наукові школи на підставі наявності давніх традицій і витоків дослідження тексту і дискурсу, зазначимо, що останнім часом в україністиці сформувалися нові центри комунікативно-дискурсивного вивчення мовних одиниць. Серед таких потужних центрів потрібно назвати Донецький національний університет імені Василя Стуса, науковці якого представляють комунікативний аналіз тексту (А.П. Загнітко [8], М.О. Вінтонів, Т.А. Єщенко, І.В. Богданова та ін.), тобто переважно йдеться про розвиток традиційної теорії тексту в аспектах актуального членування, моделювання синтаксичних структур, потрактування тексту як комунікативного акту взаємодії мовця та адресата.

У Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького існує потужний науковий осередок дослідження тексту і дискурсу, що віддзеркалено у працях О.О. Селіванової, яка є одним із провідних фахівців з дискурсології в Україні та автором оригінального методу діалогічної інтерпретації тексту.

У Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича представлено формування лінгвопрагматичного аналізу, зокрема розроблення теорії комунікативної інтенції у працях С.Т. Шабат-Савки [24], що вважаємо розвитком комунікативної теорії синтаксису, започаткованої І.І. Слиньком, Н.В. Гуйванюк та їхніми учнями. Активно розвивається і комунікативно-прагматичне мовознавство в чернівецькій германістиці (І.М. Осовська, О.М. Гнатковська, Є.Л. Ліпська, Т.С. Стечик та ін.).

У Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара дослідники зосереджені на вивченні особливостей інституційних типів дискурсу (І.С. Попова, В.В. Корольова, К.А. Карасьова та ін.). Сюди

уналежнюємо й окремі праці А.М. Поповського і дослідження Л.А. Білосенко, присвячене конфліктній взаємодії комунікантів.

Узагальнюючи, зазначимо, що, на нашу думку, новітніми тенденціями комунікативно-дискурсивних досліджень, представлених у сучасній україністиці, є: вивчення художньої мови як дискурсу (Н.К. Войцехівська, Н.В. Кондратенко, В.В. Корольова та ін.); дослідження мовленнєвих жанрів і дискурсів різних типів (Ф.С. Бацевич, Н.К. Кравченко, Н.А. Ковальська, Н.П. Литвиненко, О.С. Билінська, Л.І. Стрій та ін.); дослідження комунікативних стратегій і тактик учасників мовленнєвої взаємодії (Л.Л. Славова, О.І. Криницька, Л.В. Завальська та ін.); вивчення особливостей вербального впливу — сугестії (Т.Ю. Ковалевська, А.В. Ковалевська, Н.В. Кутуза та ін.); дослідження комунікативних ролей учасників спілкування (К.А. Карасьова, Ю.П. Маслова та ін.); аналіз комунікативних інтенцій у комунікативній взаємодії і різних типах дискурсу (С.Т. Шабат-Савка). Загалом фіксуємо посилення ролі лінгвопрагматики в українському сегменті комунікативно-дискурсивних досліджень, наслідком чого є аналіз комунікативних ролей, стратегій і тактик спілкування комунікантів у різних типах дискурсу.

Формування комунікативно-дискурсивних досліджень розпочалося в українському мовознавстві в кінці 60-х років ХХ ст., тобто паралельно з розвитком лінгвопрагматики і дискурсології в зарубіжній лінгвістиці. Цей факт руйнує «комплекс наукової меншовартості», тривалий час підтримуваний за рахунок покликань та обов'язкових цитувань закордонних учених, зокрема російських. Комунікативно-прагматичні розвідки з україністики мають витоками праці О.О. Потебні, В.М. Русанівського, І.К. Білодіда, І.І. Ковалика і ґрунтуються на лінгвостилістиці і теорії тексту, що розвинулися у вітчизняному мовознавстві саме на матеріалі української мови. Паралельне становлення комунікативно-прагматичних досліджень у германістиці необхідно потрактовувати не як окремий науковий напрям, а разом з іншими мовознавчими розвідками, зокрема в царині слов'янських мов, що уможливить створення комплексної теорії комунікативно-дискурсивних досліджень в Україні.

Підсумовуючи, зазначимо, що наукових розвідок комунікативно-дискурсивного скерування стає в україністиці дедалі більше, вони демонструють новаторські підходи та оригінальність і на відміну від праць 90-х років не мають характеру наслідування, що є ознакою сформованого наукового напрямку у вітчизняній науці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва, 1990. С. 136 — 137.
2. Бацевич Ф.С., Кочан І.М. Лінгвістика тексту. Львів, 2016. 316 с.
3. Бацевич Ф.С. Лінгвістична генетика: проблеми і перспективи. Львів, 2005. 264 с.
4. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: [підручник]. Київ, 2004. 344 с.
5. Бибиц С.П. Оповідність в українській художній прозі: монографія. Київ — Луганськ, 2010. 288 с.

6. Шевченко І.С. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен: монографія. Харків, 2005. 356 с.
7. Єрмоленко С.Я. Синтаксис і стилістична семантика. Київ, 1982. 210 с.
8. Загнітко А.П. Основи дискурсології. Донецьк, 2008. 194 с.
9. Ковалик І.І., Мацько Л.І., Плющ М.Я. Методика проведення лінгвістичного аналізу тексту. Київ, 1984.
10. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: навч. посібник. Київ, 2008. 423 с.
11. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. Москва, 1988. 192 с.
12. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. Вінниця, 2004. 272 с.
13. Лосева Л.М. Как строится текст. Москва, 1980. 94 с.
14. Лосева Л.М. Межфразовая связь в текстах монологической речи: дисс. ... докт. филол. наук: в 2-х ч.: 10.02.01. Одесса, 1968.
15. Потебня А.А. Мысль и язык. Слово и миф. Москва, 1989. С. 17 — 200.
16. Радзівська Т. Текст як засіб комунікації. Київ, 1998. 191 с.
17. Різун В.В., Мамалига А.І., Феллер А.І. Нариси про текст: теоретичні питання комунікації і тексту. Київ, 1998. 336 с.
18. Русанівський В.М. Естетика художнього слова. URL: <http://kulturamovny.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine11-1.pdf>
19. Селиванова Е.А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. Київ, 2002. 336 с.
20. Серажим К.С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність: монографія. Київ, 2002. 392 с.
21. Слинко І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання: навч. посібник. Київ, 1994. 670 с.
22. Соколовська С.В. Історія становлення лінгвістичної прагматики в зарубіжній і вітчизняній науці. *Studia philologica*. 2012. Вип. 1. С. 101 — 107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stfil_2012_1_21
23. Феллер М.Д., Різун В.В., Феллер А.І. Текст як модель комунікативного акту. Нариси про текст. Київ, 1998. С. 223 — 334.
24. Шабат-Савка С.Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові. Чернівці, 2014. 412 с.

REFERENCES

1. Arutyunova, N.D. (1990). Discourse. *Linguistic Encyclopedic Dictionary*. Moscow, pp. 136 — 137. (In Russ.)
2. Batsevich, F.S., Kochan, I.M. (2016). *Linguistics of the text*. Lviv, 316 pp. (In Ukr.)
3. Batsevich, F.S. (2005). *Linguistic Genology: Problems and Prospects*. Lviv, 264 p. (In Ukr.)
4. Batsevich, F.S. (2004). *Basics of communicative linguistics: [textbook]*. Kyiv, 344 p. (In Ukr.)
5. Выбук, S.P. (2010). *Concentration in Ukrainian artistic prose: monograph*. Kyiv — Luhansk, 288 p. (In Ukr.)
6. Shevchenko, I.S. (2005). *Discourse as a Cognitive-Communicative Phenomenon: monograph*. Kharkiv, 356 p. (In Ukr.)
7. Yermolenko, S.Ya. (1982). *Syntax and stylistic semantics*. Kyiv, 210 p. (In Ukr.)
8. Zagnitko, A.P. (2008). *Fundamentals of discourse*. Donetsk, 194 p. (In Ukr.)
9. Kovalyk, I.I., Matsko L.I., Plyushch M.Ya. (1984). *Method of conducting linguistic analysis of the text*. Kyiv. (In Ukr.)
10. Kochan, I.M. (2008). *Linguistic analysis of the text: teach. manual*. Kyiv, 423 p. (In Ukr.)
11. Kukhareno, V.A. (1988). *Interpretation of the text*. Moscow, 192 p. (In Russ.)
12. Kukhareno, V.A. (2004). *Interpretation of the text*. Vinnitsa, 272 p. (In Ukr.)
13. Loseva, L.M. (1980). How the text is constructed. Moscow, 94 p. (In Russ.)
14. Loseva, L.M. (1968). Interfacial connection in monologue speeches: diss. ... doc. filol Sciences: in 2 hours: 10.02.01. Odessa. (In Ukr.)
15. Potebnya, A.A. (1989). Thought and language. *Word and myth*. Moscow, pp. 17 — 200. (In Russ.)
16. Radzievskaya, T. (1998). *Text as a means of communication*. Kyiv, 191 p. (In Ukr.)
17. Rizun, V.V., Mamaliga, A.I., Feller, A.I. (1998). *Essays on the text: theoretical issues of communication and text*. Kyiv, 336 p. (In Ukr.)

18. Rusanivsky, V.M. *Aesthetics of artistic word*. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine11-1.pdf>
19. Selivanova, E.A. (2002). *Fundamentals of linguistic theory of text and communication*. Kyiv, 336 p. (In Ukr.)
20. Serazhym, K.S. (2002). *Discourse as a sociolinguistic phenomenon: methodology, architectonics, variability: monograph*. Kyiv, 392 p. (In Ukr.)
21. Slyngo, I.I., Guivanyuk, N.V., Kobylans'ka, M.F. (1994). *Syntax of Modern Ukrainian Language: Problem Issues: Teach. manual*. Kyiv, 670 p. (In Ukr.)
22. Sokolovska, S.V. History of the formation of linguistic pragmatics in foreign and domestic science. *Studia philologica*. Num. 1. P. 101 — 107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stfil_2012_1_21
23. Feller, M.D., Rizun, V.V., Feller, A.I. (1998). Text as a model of communicative act. *Essays on the text*. Kyiv, pp. 223 — 334. (In Ukr.)
24. Shabat-Savka, S.T. (2014). *Category of communicative intention in the Ukrainian language*. Chernivtsi, 412 p. (In Ukr.)

Статтю отримано 22.01.2018

Natalya Kondratenko

Odessa National University by I.I. Mechnykov, Odessa

COMMUNICATIVE-DISOURSE STUDIES IN THE MODERN UKRAINIAN LINGUISTIC: TRENDS AND PROSPECTS

The article is devoted to the research of the communicative-discursive scientific approach of the analysis of the lingual phenomena in Ukrainian linguistics. The main stages of the emergence and development of communicatively oriented currents in Ukrainian studies were traced, periodization and typology of the main problems of studying human discursive activity were proposed. The significant role of Ukrainian linguistics in the formation of European discourse and communicative linguistics is proved. An overview of the main scientific schools of communicative-discursive research is presented and the problems raised in the works of Ukrainian linguists are highlighted.

The purpose of the study is to prove the primacy of communicative pragmatic intelligence in Ukrainian linguistics, in contrast to the traditional study of their imitative nature. For a long time, primacy belonged to European and Russian linguists as pioneers in communicative and linguistic and pragmatic approaches to the study of linguistic phenomena, whereas it was Ukrainian scholarly schools that historically formed the newest foundation for the study of text and discourse. However, the formation of communicative-discursive research began in Ukrainian linguistics in the late 60's of the 20 century, that is, in parallel with the development of linguo-pragmatics and discourse in foreign linguistics. This fact destroys the "complex of scientific inferiority", which has long been supported by vocations and compulsory citations by foreign scientists, in particular Russian ones. Communicative-pragmatic inventions in Ukrainian studies originate from the work of O.O. Potebnia, V.M. Rusanivsky, I.K. Bilodid, I.I. Kovalyk, based on linguistic and theoretical texts developed in the national linguistics on the basis of the material of the Ukrainian language. Parallel formation of communicative-pragmatic researches in German studies should be considered not as a separate scientific direction, but, along with other linguistic intelligence, in particular in the domain of Slavic languages, which makes it possible to create a comprehensive theory of communicative-discursive research in Ukraine.

Keywords: *discourse, textlinguistics, linguistic pragmatics, scientific school, communicative-discursive approach, Ukrainian linguistics.*